

BUXORO VILOYATI IJTIMOIIY-IQTISODIY KO'RSATKICHLARI TAHLILI.

Shadiyev A.X.

Osiyo xalqaro universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Buxoro viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida boshqaruv tizimining o'rnini va uning samaradorligi tahlil qilinadi. Hududning yalpi hududiy mahsulot (YAHM) ko'rsatkichlari, aholi daromadlari tarkibi, bandlik va ishsizlik darajasi statistik ma'lumotlar asosida keltirilgan. Tadqiqot natijalari viloyat iqtisodiyotining barqaror o'sishiga boshqaruv tizimining ta'sirini namoyon etadi. Xulosa sifatida, Buxoro viloyatida amalga oshirilayotgan islohotlarning samaradorligi va kelajakdagi istiqbollari muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Buxoro viloyati, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, boshqaruv tizimi, YAHM, ishsizlik, aholi daromadlari, bandlik.

Buxoro viloyati O'zbekistonning muhim iqtisodiy hududlaridan biri bo'lib, uning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida boshqaruv tizimining roli katta ahamiyatga ega. So'nggi yillarda viloyatda bir qator ijobiy o'zgarishlar kuzatildi, bu esa samarali boshqaruv tizimi va islohotlar natijasi sifatida e'tirof etilishi mumkin.

YAHM – Yalpi hududiy mahsulot degan ma'noni anglatadi. Bu iqtisodiy ko'rsatkich bo'lib, ma'lum bir hudud (viloyat, shahar yoki mintaqa) iqtisodiyotida muayyan davr (odatda bir yil) davomida ishlab chiqarilgan barcha tovar va xizmatlarning umumiy qiymatini ifodalaydi.

YAHM tarkibi quyidagi asosiy tarkibiy qismlardan iborat:

1. Sanoat mahsulotlari – hududda ishlab chiqarilgan mahsulotlar (masalan, gaz, neft, paxta, to'qimachilik mahsulotlari va boshqalar).
2. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari – fermer xo'jaliklari va qishloq xo'jaligi korxonalarida yetishtirilgan mahsulotlar.
3. Xizmatlar sohasi – savdo, transport, aloqa, ta'lim, tibbiyot va boshqa xizmatlarning umumiy qiymati.
4. Investitsiyalar – hududga jalb qilingan investitsiyalar va kapital qo'yilmalar.
5. Iste'mol va eksport-import operatsiyalari – hududda ishlab chiqarilgan mahsulotlarning iste'mol va tashqi bozorlarga yetkazib berilishi.

YAHMni hisoblashning uchta asosiy usuli bor:

1. Ishlab chiqarish usuli – barcha ishlab chiqarilgan tovar va xizmatlarning qiymati hisoblanadi.

2. Daromadlar usuli – barcha ish haqi, foyda va soliq tushumlarining yig'indisi orqali hisoblanadi.

3. Xarajatlar usuli – iste'mol, investitsiya, davlat xarajatlari va sof eksport yig'indisi asosida hisoblanadi.

2023-yilning yanvar-sentabr oylari yakunlariga ko'ra, Buxoro viloyatida aholi jon boshiga to'g'ri keladigan YAHM hajmi 18 339,9 ming so'mni tashkil etdi, bu esa o'tgan yilning mos davriga nisbatan 2,6 % ga o'sishni ko'rsatadi.

2023-yilning yanvar-sentabr holatiga ko'ra, viloyat aholisining umumiy daromadlari tarkibida mehnat faoliyatidan olingan daromadlar 67,3 % ni, transfertlardan olingan daromadlar 28,2 % ni, shaxsiy iste'mol uchun o'zida ishlab chiqarilgan xizmatlardan va mol-mulkdan olingan daromadlar esa 4,5 % ni tashkil etdi.

2022-yilning yanvar-sentabr oylarida viloyatda mehnat resurslari soni 1 072,8 ming kishini tashkil etgan bo'lsa, shundan 788,4 ming kishi band bo'lgan. Bandlik darajasi 67,9 % ni, ishsizlar soni esa 74,2 ming kishini tashkil etib, ishsizlik darajasi 8,6 % ga teng bo'lgan.

Viloyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida boshqaruv tizimining samaradorligi muhim rol o'ynaydi. Samarali boshqaruv tizimi resurslardan oqilona foydalanish, investitsiyalarni jalb etish, yangi ish o'rinlari yaratish va aholining turmush darajasini oshirishga xizmat qiladi. Buxoro viloyatida amalga oshirilayotgan islohotlar va loyihalar, jumladan, paxta-to'qimachilik klasterlari tashkil etilishi, mikromarkazlar ochilishi va yangi dehqon xo'jaliklari tashkil etilishi, viloyat iqtisodiyotining barqaror o'sishiga zamin yaratmoqda.

Buxoro viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy o'sishida boshqaruv tizimining ahamiyati katta bo'lib, samarali boshqaruv orqali iqtisodiy ko'rsatkichlarning yaxshilanishi, aholi daromadlarining oshishi va ishsizlik darajasining pasayishi kabi natijalarga erishilmoqda. Kelgusida ham boshqaruv tizimini takomillashtirish va islohotlarni davom ettirish orqali viloyatning barqaror rivojlanishini ta'minlash mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Buxoro viloyati bo'yicha aholi jon boshiga yalpi hududiy mahsulot hajmi 2,6% ga oshgan: <https://www.stat.uz/uz/matbuot-markazi/qo-mita-yangiliklar/48792-buxoro-viloyati-bo-yicha-aholi-jon-boshiga-yalpi-hududiy-mahsulot-hajmi-2-6-ga-oshgan>

2. Buxoro viloyati aholi umumiy daromadlari tarkibi: <https://stat.uz/uz/matbuot-markazi/qo-mita-yangiliklar/46813-obuxoro-viloyati-aholi-umumiy-daromadlari-tarkibi-6>

6

3. Buxoro viloyatining mehnat ko'rsatkichlari raqamlarda:
<https://stat.uz/uz/matbuot-markazi/qo-mita-yangiliklar/30691-buxoro-viloyatining-mehnat-ko-rsatkichlari-raqamlarda>
4. Buxoroda iqtisodiy islohotlar va investitsiyalar:
<https://www.gazeta.uz/oz/2023/09/07/buxoro/>
5. Qudratova, G. M. (2025). THE EVALUATION OF UNIVERSITY COMPETITIVENESS: A REVIEW OF METHODOLOGIES. *SHOKH LIBRARY*.
6. Azimov, B. F., Maksudovich, A. Z., & Qudratova, G. M. (2025). THE IMPORTANCE OF INNOVATION IN ENHANCING THE COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION UNIVERSITIES. *SHOKH LIBRARY*.
7. Husenov, A., & Qudratova, G. (2025). RAQOBAT VA RAQOBAT STRATEGIYALARI: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR. *Modern Science and Research*, 4(2), 292-299.
8. Sodiqova, N. (2025). METHODOLOGY FOR DEVELOPING STUDENTS' TECHNICAL THINKING IN ECONOMICS CLASSES. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(1), 885-891.
9. Islomova, M., & Sodiqova, N. (2025). ILM-FAN VA TA'LIMDAGI INNOVATION RIVOJLANISHNING DOLZARB MUAMMOLARI. *Modern Science and Research*, 4(2), 300-307.
10. Bahodirovich, X. B., & To'rayevna, S. N. (2025). LOMBARD TASHKILOTLARI VA ULARNING XIZMATLARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(3), 290-298.
11. Bahodirovich, X. B. (2025). XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA HISOB YURITISH SIYOSATI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(6), 210-215.
12. Bahodirovich, X. B. (2025). BUXGALTERIYA HISOBINING O'RGANISH USULLARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(5), 257-262.
13. Bakhodirovich, K. B. (2023). *CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF IMPROVING ACCOUNTING IN SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP*. *IMRAS*, 6 (6), 161-165.
14. Ёкубов, А. Б., & Алимова, Ш. А. (2024). МАКРОЭКОНОМИКА: ЭВОЛЮЦИЯ ТЕОРИИ И СОВРЕМЕННОЙ ПРАКТИКИ.
15. Abidovna, A. S. (2025). INVESTMENT PROJECTS: ADVANCED MANAGEMENT AND EVALUATION. *SHOKH LIBRARY*.
16. Бахтиёрров, Д., & Алимова, Ш. А. (2025). КОНКУРЕНЦИЯ НА РЫНКЕ: КАК БОРЬБА КОМПАНИЙ ВЛИЯЕТ НА ЦЕНЫ, КАЧЕСТВО И ИННОВАЦИИ. *Modern Science and Research*, 4(2), 463-471.
17. Hakimovich, T. M. (2025). EKSPORT RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA DIVERSIFIKATSIYANING AHAMIYATI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(4), 112-121.

18. Hakimovich, T. M. (2025). O 'ZBEKISTONDA EKSPORTNI RAG 'BATLANTIRISH UCHUN FOYDALANILADIGAN MOLIVAVIY VOSITALAR TAHLILI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(5), 141-150.

19. Bobojonova, M. J., & Toshev, M. H. (2025). YASHIL IQTISODIYOTI RIVOJLANISH TARIXI VA SHAKLLANISHI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(5), 154-159.

20. Ibodulloyevich, I. E. (2024). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI VA ISHBILARMONLIK MUHITINI YAXSHILASH ISTIQBOLLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, 51, 258-266.

21. EI, I. (2025). MINTAQALAR VA MA'MURIY HUDUDLAR TADBIRKORLIK FAOLIYATINI INVESTITSIYA BILAN TA'MINLOVCHI IQTISODIY TIZIM SIFATIDA. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(6), 58-69.

22. EI, I. (2025). MINTAQALARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH VA UNI INVESTITSIYA BILAN TA'MINLASHNING O 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(5), 39-50.

23. Azimov, B. F., & Yodgorova, Z. Y. (2025). METHODS OF STUDYING THE STATE OF COMPETITION IN THE EDUCATIONAL SERVICES MARKET. *SHOKH LIBRARY*.

24. Azimov, B. F. (2025). INNOVATSIYALARNI QO 'LLAB-QUVVATLASH XIZMATLARI: ISPANIYA, POLSHA VA BOLGARIYA TAJRIBALARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(4), 12-23.

25. Azimov, B. F. (2025). INNOVATSIYALARNI QO 'LLAB-QUVVATLASH VA RIVOJLANTIRISHDA TEXNOPARKLARNING EVOLYUTSIYASI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(5), 45-54.

26. Raxmonqulova, N. O. (2025). DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY ON A GLOBAL SCALE AND THE EXPERIENCE OF COUNTRIES. *SHOKH LIBRARY*.

27. Қизи Раҳмонқулова, Н. О. (2023). КИЧИК САНОАТ ЗОНАЛАРИНИНГ ХУДУДЛАР ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ ЎРНИ. "Экономика и туризм" международный научно-инновационной журнал, 6, 14.

28. Raxmonqulova, N. O. (2025). KORXONALARDA YUZAGA KELADIGAN INQIROZ HOLATLARI VA ULARNI BOSHQARISH STRATEGIYALARI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 2(1), 1-7.

29. Shadiyev, A. X. (2025). DEVELOPMENT OF THE CURRICULUM FOR ECONOMIC DISCIPLINES IN PRIVATE UNIVERSITIES. *FARS International Journal of Education, Social Science & Humanities.*, 13(1), 389-396.

30. Shadiyev, A. X. (2025). METHODS OF TEACHING THE "ECONOMIC THEORY". *SHOKH LIBRARY*.

31. Алимова, Ш. А., & Шадиев, А. Х. (2025). РОЛЬ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ В РАЗВИТИИ УЗБЕКИСТАНА: АНАЛИЗ ЗА 2021–2024 ГОДЫ. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(3), 245-252.
32. Zaripova, G., & Naimova, N. (2025). INFLYATSIYA VA UNI BARTARAF ETISH CHORA-TADBIRLARI. *Modern Science and Research*, 4(2), 371-378.
33. Akbarovna, N. N. (2025). PROBLEMS OF INCREASING INVESTMENT ACTIVITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION. *SHOKH LIBRARY*.
34. Akbarovna, N. N. (2024). DAVLAT BOSHQARUV ORGANLARI–MA’MURIY HUQUQ OBYEKTI SIFATIDA. *Gospodarka i Innovacje*, 47, 371-377.
35. Supiyevna, B. M. (2025). G’AZNACHILIK-DAVLAT MOLIYASINING ENG MUHIM BO’LAGI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(5), 117-123.
36. Supiyevna, B. M. (2025). BUDGETING IN THE PUBLIC SECTOR. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(6), 90-95.
37. Supiyevna, B. M. (2025). PRINCIPLES OF TAXATION. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(6), 111-116.
38. Jumayeva, Z. (2023). BASICS OF NATIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT. *Modern Science and Research*, 2(12), 296-300.
39. Bostonovna, D. Z. (2023). CONCEPTUAL BASIS OF IMPROVEMENT OF BANK AUDIT IN COMMERCIAL BANKS. *IMRAS*, 6(6), 118-124.
40. Bustonovna, J. Z. (2023). INVESTMENTS IN HUMAN CAPITAL AND PECULIARITIES OF THIS PROCESS IN UZBEKISTAN. (*No Title*).
41. Tagayeva, R., & Bobojonova, M. J. (2025). BYUDJET, UNING SHAKLLANISHI VA TAQSIMLANISHI. *Modern Science and Research*, 4(2), 387-393.
42. Bobojonova, M. J., & Toshev, M. H. (2025). JAHON BOZORIDA YASHIL IQTISODIYOTNI MOLIYALASHTIRISH TENDENSIYASI: FAKTLAR VA KO‘RSATKICHLAR ASOSIDA TAHLIL. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(4), 120-128.
43. Bobojonova, M. J., & Toshev, M. H. (2025). YASHIL IQTISODIYOTI RIVOJLANISH TARIXI VA SHAKLLANISHI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(5), 154-159.
44. Жумаева, З. К. (2024). РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ ИНДУСТРИЙ КАК ФАКТОР РОСТА НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ: ОБЗОР ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА И ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.
45. Жумаева, З. К. (2024). Инвестиционная Активность Как Основной Элемент Организационно-Экономического Механизма Маркетинга Территории. *Miasto Przyszłości*, 55, 1411-1417.
46. Jumayeva, Z. Q., & Matkarimov, G. (2025). MINTAQADA FAOL INVESTITSIYA SIYOSATINI IQTISODIYOT TARMOQLARINI O‘SISHIGA TA’SIRI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(6), 205-212.

47. Ibragimov, A. (2025). PROSPECTIVE WAYS OF ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT TO THE NATIONAL ECONOMY. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(1), 137-143.

48. Qahhorova, J., & Ibragimov, A. (2025). XORIJIY INVESTITSIYALAR ANAMIYATI, OMILLARI VA ISTIQBOLLARI. *Modern Science and Research*, 4(2), 283-291.

49. To'rayevich, I. A., & AD, S. (2025). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MOLIYA TIZIMI VA UNING IQTISODIYOTIDA TUTGAN O 'RNI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(5), 64-75.

50. Алимова, Ш. А., & Джураева, М. С. (2025). ИННОВАЦИИ И ЦИФРОВИЗАЦИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ: ПЕРСПЕКТИВЫ И ПРОБЛЕМЫ. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(4), 120-126.

51. Алимова, Ш. А., & Джураева, М. С. (2025). СТРАТЕГИЧЕСКОЕ УПРАВЛЕНИЕ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(4), 82-89.

52. Алимова, Ш. А., & Джураева, М. С. (2025). ИНВЕСТИЦИОННЫЕ ПРОЕКТЫ: УПРАВЛЕНИЕ И ЭФФЕКТИВНОСТЬ. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(4), 81-87.

53. Игамова, Ш. З. (2024). МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИННОВАЦИОННОГО развития ПРЕДПРИЯТИЙ СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ. *Gospodarka i Innowacje*, 43, 335-340.

54. Игамова, Ш. З. (2021). Особенности инноватики на предприятиях промышленности строительных материалов. *Архитектура. Курилиш. Дизайн Илмий-амалий журнал. ТАҚИ*, 263-267.

55. Igamova, S. (2022). Ways To Organize Innovative Activity In Economic Sectors And Increase Its Effectiveness. *Центр научных публикаций (buxdu. uz)*, 24(24).

56. Baxtiyorova, J., & Djurayeva, M. S. (2025). BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA RAQOBATNING ROLI. *Modern Science and Research*, 4(2), 477-485.

